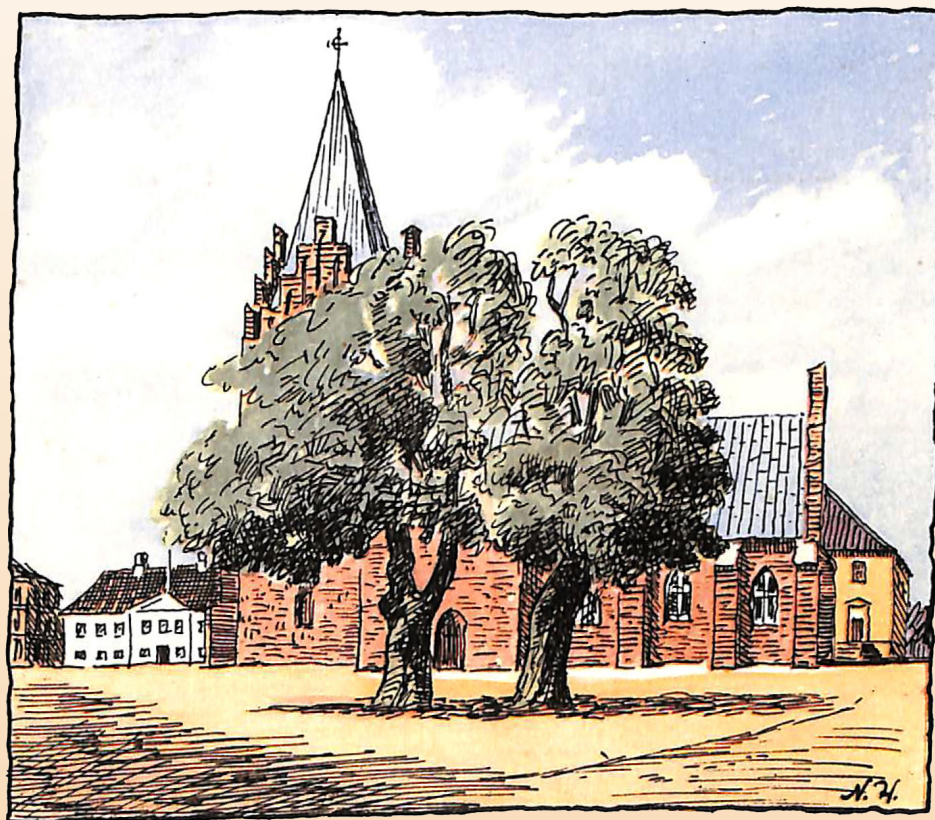

Den gamle Borgmestergård i Grenå og dens beboere

af *Carl Svenstrup*

GRENAA
Grenaa Folketidendes Bogtrykkeri
1927

Den gamle
Borgmestergård i Grenå
og dens beboere

Indhold

Året 1764	7
Peder Bay	9
Cæsar Læsar Gade	13
Landinspektør Knud Krey.....	13
Jacob Aagård.....	14
P. Mørk Mønsted.....	20
Christopher Krabbe	21

Den, der en solskins eftermiddag om sommeren kommer ind i Grenå fra vestsiden og drejer op ad Lillegade, kan ikke undgå, hvis han da ellers har lidt sans for sligt, at føle sig stærk tiltalt af det købstadinteriør, som der møder hans øje.

Fiskehandler Henriksens morsomme, lille hus på Trekanten, hvor vejen drejer af, direktør Kroghs lille havestump. Bryggeriets facade mod Lillegade, Nederstrædes bindingsværkshuse, og sidst, men ikke mindst, den ejendom, hvorom her skal fortælles, den dejlige, gamle bindingsværksbygning på hjørnet om til Vestbanen, som nu ejes af Grenå Folketidende.

Det er en af byens ældste gårde, idet den er opført omkring 1768 af daværende birkedommer og byskriver Peder Bay. Det er tillige en af de bygninger, hvis beboere gennem tiderne i ikke ringe grad har været med til at præge byens liv og hørt til dens kendte ansigter. Det er denne gård, hvis historie her i korthed skal fortælles.

Omkring 1768, da den bebyggedes, fandtes i Grenå i alt kun 157 bygninger, hvoraf de 87 var gårde og resten huse. Ejendommene har altså gennemgående haft udstrakte grunde, der i hovedsagen lå hen som haver, tildels også som gårdspladser.

Således har det imidlertid ikke været tilfældet her, idet denne gård med dens have ligger på ikke mindre end 4 sammenkøbte grunde. Dis ses ejerforhold kan føres tilbage til tiden omkring 1759. Ved den tid lå:

1) vestligst et lille hus. Hele facaden (til gården) var 9 $\frac{1}{4}$ al., deri indbefattet indkørsel. Dybden ud til vejen mod nord var 41 al.

Det ejedes fra 1707 af en væver Søren Rasmussen Quist, hvis enke, Karen Danielsdatter, i 1742 solgte det til sønnen Rasmus Sørensen Qvist, der var skomager, men alligevel henævntes »Rasmus Væver«,

Den gamle Borgmestergård
omkr. 1910 i vinterdragt.

dog at sælgerinden beholdt bolig deri for livstid. Rasmns Væver har sikkert beholdt huset indtil det solgtes til birkedommer Bay, men herpå findes ingen tinglæste papirer, så årstallet kan ikke angives bestemt. Det har været efter 1764 og før 1768.

2) Dernæst lå en gård, som tilhørte en Rasmus Nielsen Møller. Gården havde bygning både til Lillegade og »Norden til den gamle Grøft«. Ras. Møller solgte den i 1764 til birkedommeren for 200 rdl. For denne sum kunne man i de tider købe en ganske betydelig ejendom.

3) Øst for gården og sammenbygget med denne lå et 6 fag hus. Det har rimeligvis været resten af en i skattelisten for 1757 nævnt »Søren Ginderups Gård«, som et par år senere var bleven solgt til Jens Peder-sen Høy, der var købmand her i byen og ejede en større gård på Store-gade (nuv. nr. 36), som senere købte og opbyggede »Bine Lunds Gård« på Lillegade, og som udlejede det lille stykke hus her. Fra hans dødsbo (»Stervboe«) er ejendommen solgt til Bay efter 1764, men tinglæst skø-de findes ikke.

4) Østligst (tildels hvor nu haven til »De gamles Hjem«) lå endnu

et lille hus. Det nævnes udtrykkelig, at det er »stråtækt og af bindingsværk«. Det står der intet om ved de 3 andre, men det er uden nogen tvivl, at de alle har været stråtækte bindingsværkshuse. Sidstnævnte var på 8 fag og havde 16 al. facade til gaden, og grunden havde en dybde ud til vejen (altså nu Markedsgade) på 70 al. Det havde tilhørt den førnævnte Rasmus Sørensen Qvist, var af denne solgt til Michel Pedersen Toft og af hans enke, Maren Jensdatter Fugl, i 1759 til Jørgen Laursen Balscho for en købesum af 46 rdl. 2 mk. Også dette købte Bay, men årstallet kan ikke bestemt opgives.

Efter dette orienterende overblik over, hvorledes det stykke af Lillegade, hvorpå nu »Grenå Folketidende« ligger, så ud for et par århundreder tilbage, og hvem der ejede det, før det blev samlet og omhygget, vil vi tænke os hensat til.

Året 1764

Nævnte år d. 9. januar fik birkedommer og byskriver Peder Bay som nævnt skøde af Rasmus Møller på »min tilhørende og iboende Gård (altså den største og midterste af Ejendommene), grund, haugestæd og tilliggende liden Eiendom, norden Laden til den gamle Grøft, alt beliggende i nordre Side af den såkaldte liden Gade, næst Vesten og ibygget 6 Fag Huus, Sal, Jens Høys Stervboe tilhørende, og næsten Jørgen Larsens Huus og Haugestæd, samt til østen for skoemager Rasmus Sørensen Qvistes Huus og eyendom, alt efter de gamle Skiøders Formeldelse, som hermed følger ...«. Man må erindre, at det var i brand-assurancens allerførste dage, og de fleste folk vedblev længe endnu at angive deres gårde ved at nævne, hvem de var naboer til, således som de var sæd og skik og nødvendigt fra de ældste tider.

Købesummen var 200 rdl.

Kort efter må så birkedommeren have købt de øvrige små huse, nedbrudt det hele og ladet opføre den smukke bindingsværksgård, hvis forhus og sidebygninger endnu står.

Den har stået færdig senest 1769. Nævnte år udsteder nemlig Bay en pantoblgation til forpagteren på Hessel, sr. Jens Olsen på 500 rdl. mod pant, »... i min iboende og af nye opbyede Gård med dertil hørende Ladegård beliggende på den Liden Gades nordre Side og under Brand Fors. No. 87, 88 og 89 taxerit og assureret til for 1500 Rdl., samt tvende samhørende Hauger, den ene væsten Gården, imellem Hans Bødgers og Gården, og den anden øster, imellem Gården og Jens Fæveyers ...«. Gården var på 57 fag.

Den mand, som altså nu flyttede ind i den nyopførte, smukke gård, var

Peder Bay

Han var født i Ørum Præstegård (Bjerre Herred d. 10. decbr. 1710). Om hans første uddannelse og tidligere liv ved jeg intet ud over, at han allerede en del år før havde været birkedommer til Rosenholm og Vosnæsgårds Birker, et embede, som han beholdt også her i Grenå. 13. oct. 1758 var han bleven udnævnt til »Kongl. Maysts. Bye Skriver i Greenå og Herrits Skriver i Nørre Herrit«.

Som de allerfleste af byens borgere drev han foruden sit embede et ikke ubetydeligt landbrug, han havde i det mindste 16 tdr. sædeland foruden - som de øvrige - adgang til fædrift i Kæret.

Samme år som Bay erhvervede den første af de 4 ejendomme i Grenå, havde han ved auktion i Veggerslev i afg. Madame Auberts dødsbo købt Veggerslev og Villersø Kirker med tilliggende jorder samt hartkorn. Konge og Qvæg-Tiende, alt således som hun havde arvet det

efter sin fader, provst Riise i Veggerslev. Købesummen for begge kirker og hele herligheden var 1240 rdl. en sum, som birkedommeren dog måtte låne med pant i kirker og rettigheder.

Bay var gift 2 gange. Hans første hustru var Ane Harslef. Som indskriften på Bays gravplade meddeler, havde de 3 sønner og 3 døtre, men sønnerne døde i en ung alder, og kun de 3 døtre overlevede forældrene. I gravskriften siges det smagfuldt i hin tids blomstrende stil, at hun var et »frugtbart Viin-Træ ved hans Huus, en yndig Moder til ... O.S.V.«.

Hans anden hustru var Ane Holst, født 12. december 1746 i Møllerup på Mors. De holdt bryllup i 1764, og det var altså hende, med hvem han drog ind i den nyopførte gård.

Foruden børnene af første ægteskab havde de i huset hos sig svogeren Willads Holst, en ugift, lidt svagelig person, som hjalp birkedommeren i hans embedsforretninger ved at skrive, hvad der forefaldt, så vidt hans helbred tillod, hvilket fremgår af en tinglæst kontrakt imellem dem i anledning af en arvesag.

Hustruen døde 14. oktober 1779. Begravelsen må iflg. kirkebogen have stået her, men kisten blev nedsat i Villersø Kirke, af hvilken hendes mand - som før nævnt - var ejer. Af de 3 døtre blev den ene gift med consumtions-controllør Nyegård i Grenå, som kort før var bleven enke-mand. Den anden blev gift med provst og sognepræst Søren Klæstrup i Ø. og V. Alling. Den tredje, jfr. Cathrine Elisabet, var ugift.

Birkedommer Bay døde 1. oktober 1787, men allerede i 1780 havde han frasagt sig sit embede.

Ligesom hustruens lig nedsattes også hans i Villersø Kirke. Deres kisteplader findes endnu den dag i dag ophængte ved indgangsdøren til kirken, og da deres hele højstemte og salvelsesfulde sprog er et helt

lille stykke kulturhistorie fra hin tid, hidsættes de her i ordret afskrift.

Fru Bays Gravskrift lyder:

»I.ad os Gud så kiende at tælle vore Dage, at vi bekomme Viisdom i Hiertet. Vend om Herre, hvorlænge skal det vare og lad det angre Dig og Dine Tienere. Psal. 90, 12-13. Sådant Bøn erindre vort Hierte vel denne Kiste, der bevarer den afsiælede jordiske Deel af den i Live Velædle og Høifornemme Matrone

Ane Holst

En sær elsket værdig Ægte-Fælle af den Velædle og Velvise

Herr Peder Bay,

Birkedommer til Rosenholm og Vosnæsgårds Birker, Bye-Skriver i Grenåe, Herreds Skrifer i Nørre Herred samt Eier af Veggerslev-Villersø Kirker.

Hendes Indgang i delte usle liv ved den naturlige fødsel skeede i Mollerup på Mors den 12. December 1716.

Hendes Udgang af dette til et bedre Liv ved den naturlige Død der forårsagedes af den bedrøvelige glasserende Blodgang skeede i Grenåe d. 6. Octb. 1779 efter at Hun havde været sin Mand og Huus en Martha i 15 år, sin eneste Broder en tro fast Syster og fuldende sin Leve Tid, som varede 63 År mindre 2 Måne der 6 Dage.

Tænk Menneske, som læser dette,

At dette Liv er ei det rette

Nej, andel Liv er os bestemt

Os det bestandig er i Vent

Lad dette da dit Sind intage

At Jesu Nåde Dig må smage

Så når Du Livet mister heer

Det sande Liv Du nyder der«.

Birkedommerens gravskrift lyder

»Gen. 47, v. 9.,

(d.v.s. 1. Moseb. C. S.)

Få og onde har mit livs dage været, således kom 130 forbigangne års liv en Jacob for så kort som intet og i ligning med evigheden kommer det længste liv neppe i betragtning som øieblikke og virkelig tilværelse.

Besind dette dødelige, som her skuer et tilsyneladende længe besjælet støv af den i udødeligheds håb hensovede

Velædle og velvise nu salige

Peder Bay

Kongl. Maists Birke-Dommer til Rosenholm og Vosnæsgårds Birker, Bye-Skriver i Grenåe og Herreds- Skriver i Nørre Herred, som begyndte sit liv i Ørum Præstegård i Bjerge Herred den 10. december 1740, prøvede dagene vee og vel skuede foranderlige kår især i sine 2de christelige »Egteskabe«, det første med den velædle dydsirede. forlængst til himlen hiemkaldede salige Madame Ane Harlefts som var ham et frugtbart viin-træ ved hans huus, en yndig moder til 3 sønner og 3 døttre, af hvilke de slig en herkomst værdige døttre, allene levede og æres ved at besørge deres salige fader en stands-messig jordefærd. Således har den dydædle jomfr. Inger Sophie udmærket sig i dette gode og gud velbehagelige at vederlægge forældrene 1 Tim. 5,4. -

Det andet med dydædle og dydsikrede Madame Ane Holst, der ligeledes forhen er intagen til den salige evighed.

Fulendt ved en salig død i Grenåe den 1. october 1787. - 71 år 9 måneder 8 dage.

Farvel Hr. Dommer Du nu står
For Høist Ret all Verdens Dommer
Vort Øje skyer, at Du får
Den milde Dom Ve Du som kommer
Med vel udrettet Prøve-dag,
Som kendes Bøn ved Magt at sande.
Tak Iesum Din Lev i Dag
Og evig vel i Ærens Lande«.

Bays arvtager beholdt gården i nogle år efter svigerfaderens død. Først i 1742 solgte de den til toldinspektør Gade. I købet var desuden indbefattet et lille hus på 7 fag, som lå på hjørnet, hvor nu »De Gamles Hjem« ligger, og som altså Bay må have købt i forvejen - det ses ikke hvornår.

Men nu kommer vi til det mærkelige, gården var stadig brandforsikret for 1400 rdl. med sine 57 fag bygninger, men købesummen anføres til 380 rdl. (!). Om den er for lavt anført i skødet for at spare en del af stempelaafgiften, skal jeg ikke kunne afgøre. Men da køberens 1ste prioritetslån er på 360 rdl. og han for at få en 2den prioritet på 200 rdl. desuden yderligere må pantsætte sit indbo, så kunne det jo stærkt tyde på, at ejendommen virkelig har været solgt for 300 rdl. Måske er det også for om muligt at få en højere pris, at arvingerne ventede adskillige år med at sælge. Det kunne her nævnes, at de af birkedommeren i 1764 for 1210 rdl. købte Veggelslev og Villersø Kirker med tienderet o.s.v. af arvingerne i 1785 solgtes til Ras Sørensen Gissel for 2060 rdl. Var gården gået nedad i pris, så havde til gengæld altså kirkerne forrentet sig godt.

Den nye køber af gården var lieutenant, told- og consumtions-inspecteur

Cæsar Læsar Gade

Han var født 1750, havde været toldkontrollør i Assens og kom hertil just i 1792. Han var gift med Elisabeth Krog og havde i ægteskab med hende 6 børn. Toldinspektør Gade døde i en ret ung alder i 1807. I kirkebogen tilføjes: »døde meget pludseligt om morgenen d. 12. oct.«. Han døde dog ikke i gården her. Allerede flere år før havde han købt en ejendom på Storegade, hvor nu Købmand Baggers Gård og var flyttet derom. Hans enke overlevede ham en del år; hun købte og beboede en gård på Torvet under kastanietræerne (hvor nu gæstgiver Andersens ejendom ligger).

Gården her på Lillegade, hvorom talen er, solgte Gade altså i 1798 til landinspektør Krey. Købesummen var nu 700 rdl., og nogle sidebygninger må være nedbrudt, såsom der kun anføres 42 fag hus.

Landinspektør Knud Krey

født 1757, havde boet her i Grenå adskillige år før. Det forekommer mig, at jeg har set i et skøde, at han oprindelig havde ejet en af omegnens gårde, jeg har glemt hvilken, men i hvert fald nævnes han adskillige år før som landinspektør bl.a. ved de store udstykninger af Thøstrupgårds jorder. Han var kaptajn og blev under krigen i århundredets begyndelse compagnichef for en bataillon af det 1ste Jydske Landeværnsregiment. Et af landinspektør Kreys værker er det Grenå-Bykort fra 1799, som hænger oppe på Borgmesterkontoret, og som han »forfattede« i forening med landinspektør F. N. Berg.

Knud Krey var gift med den 14 år ældre Ane Margrethe, født Ler-

che, som dog overlevede ham i 8 år. Krey selv døde 4. juni 1820. Og samtidig solgtes gården til by- og herredsfoged Aagård.

Jacob Aagård,

som er den af samtlige Grenå byfogder, som har siddet i embede længst, nemlig i samfulde 50 år, og som vist nok tillige har været den mest populære af dem alle, var født 12. september 1777.

Han blev ex. jur. med karakter »bekvem« i 1798, og efter byfoged N. E. Behrs entledigelse i 1862 udnævntes Aagård til hans efterfølger.

Med embedet var tillige forbundet postmesterembedet, men dette lod Aagård dog på sit ansvar besørge af ex. jur. senere købmand på Torvet, Rasmus Møller, som forresten en tid efter fik fast konstitution som postmester og beholdt denne stilling til sin død, hvorpå hans enke overtog bestillingen, indtil de to embeder adskiltes 1. januar 1837 og købmand S. Schmidt udnævntes til postmester. Jeg kan tilføje, at Møller og Aagård var personlige venner, og at en af Møllers yngste sønner blev opkaldt efter byfogden og kom til at hedde Jacob Ågård Møller. Det var den senere så kendte arvtager til forretningen på Torvet.

Byfogden havde dengang en særdeles betydelig indflydelse i byen. Der var intet egentligt byråd, men »eligerede borgere«, som nok valgtes af borgerskabet, men hvis valg skulle approberes af byfogden, og hvis antal forresten i 1819 blev nedsat til 2. Det var altså kun en ganske svag forløber for de senere borgerrepræsentanter og de endnu senere byråd.

Ved ganske særlige lejligheder, f.eks. ved forandringen i 1803 angående græsningrettigheder i Fælleskæret eller i 1830 ved markjordernes udskiftning, sammenkaldtes dog hele borgerskabet på rådhuset til sammen med »eligerede borgere« at udtale sig om sagerne.

Aagård skildres som en udmærket dommer, som med en overlegen

Jacob Aagård,
f. 12. 9 1777 - d. 15. 6. 1852.

ro, en jævn, sund sans og et godt humør havde en udmærket evne til at forlige de stridende parter. Og når det kom til dom, så forstod han at komme retfærdigheden så nær, at jeg har ladet mig fortælle, at han i sin 50-årige embedsperiode aldrig fik en dom underkendt ved højere instanser.

Aagård var en ivrig jæger, dengang måske den eneste af byens honoratores, som gav sig af med den sport. Ved auktionen på Benzon i midten af 20-erne havde han købt adskillige overordentlig fine geværer, som han satte stor pris på. Det siges, at der dengang ikke i Grenå var noget, der hed jagtret. Folk skød, hvor de havde lyst.

Byens drenge, der kendte byfogedens lyst til jagten, lagde sig efter, når de opdagede en hare ude på de omliggende marker, da at gå ind og underrette Aagård derom. Det gav altid en dusør. Så bankede de forsigtigt på kontordøren. »Hvad vil I«? spurgte fuldmægtigen. »Tale med borgmesteren«. »Hvad vil I da ham«? »Jo, der sidder to harer ude på Schoubyes Mark«.

Så fulgte Aagård med drengene, og fik han harerne, så bar drengene dem hjem for ham og fik til gengæld kasket eller lommer fyldt med æbler eller pærer fra den store have.

Fra anden kilde har jeg, erfaret, at en så kendt personlighed som Blicher, der jo også var en vældig jæger, har været Aagårds gæst her.

Byfoged Aagård var ugift. I adskillige år var hans husbestyrerinde fru Anne Kleitrup Broge, som var død 1824. og siden efter i en lang årrække, ja lige til Aagårds død, en Mdm. Lund.

Men forresten var Aagård en udpræget selskabelig natur med lyst til livet. Og Grenå var dengang en såre lille og såre stille by, så byfogeden foretog mange og lange rejser til hovedstaden, mest for sin fornøjelses skyld. I hans fraværelse var i mange år hans betroede fuldmægtig Jens

Jensen Harboe konstitueret som byskriver, senere tillige som herredsfoged og dommer.

I den ulykkelige pengekrise mellem 1813 og 20, da både Scheel (nu Benzon og Katholm) gik fallit, var byfoged Aagård optaget af arbejdet med ordningen af Stamhuset Scheels affærer, et hverv, som i lang tid lagde beslag på hans tid, således at Harboe var fuldt konst. som byfoged, som Aagård udtrykte sig »... i mit forfald ved arbejde udi den mig pålagte Scheelske kommission ...«.

Jeg har hørt ældre folk fortælle, at man i by og på land var misfornøjet med Aagårds lange fraværelse, thi uagtet Harboe utvivlsomt var en dygtig mand med udmærket orden i sine sager, så ville man nok se lidt mere til den populære byfoged. Man indsendte derfor en besværing til højere steder (det må vel så formodentlig have været til kongen), og Aagård fik anmodning om mindre hyppigt at søge orlov. Dette er en mundtlig beretning, hvis rigtighed jeg ikke kan konstatere, og som altså må tages med et vist forbehold.

Om den joviale tone, som herskede i retten på Aagårds tid, har jeg ligeledes fra anden side hørt en historie.

En af byens »Matadorer«, en farver Jahnsen, havde i hidsighed stukket en lussing ud til en kunde, der gjorde vrøvl over tøjet. De mødtes i retten, og Aagård sagde til farveren: »Du har jo stukket den mand en lussing«. Ja, det var rigtigt nok. »Det bliver så en bøde på 5 rdl.«.

Farveren trak pungen op, lagde pengene på bordet, men sagde så: »Så skal han S.... skal knække mig ha' en til«, og dermed stak han manden endnu en på øret. »Ja, nu kosler det 10 rdl.«, sagde byfogeden. Også dette beløb lagde farveren på bordet. Så sagde Aagård til manden »Nu kan du beholde de 5 rdl. for svie og smerte, og så tager politikassen de andre 5 rdl.«.

Det var manden godt fornøjet med, men listede sig hen til byfogeden og hviskede til ham: »Ja, a vild, no gåt ha hat et par anner stækker te den pris«.

Da Aagård i foråret 1852 fejrede sit 50 års jubilæum, afholdtes der en større borgerfest på rådhuset. Borgerskabet bragte ham et fakkeltog, og såvel i taler som i sang prisede man den gode borger, den dygtige og behagelige embedsmand.

Jeg har i sin tid af pastor Richter, Vejen, fået en afskrift af den sang, som blev sunget til Aagårds pris ved rådhusfesten. Det er just ikke høj poesi, men vidner om borgernes varme følelser for æresgæsten.

»I Halvtreds'ndstye År
Er du Stadens Dommer.
Det er i din sølvgrå Vår (:)
Borgerskabet kommer
Sammen for at hilse dig
Og dig at lykønske.
Gid du leve lykkelig.
Dette er vort Ønske.

Slægt opstod, og Slægt forgik,
Aagård blev den samme
Milde Foged, og din Skik
Blev os til en Vane,
Som måske vi savne vil,
Når du ej er mere.
Gid varer længe til
At du blandt os må være (!)

Som du levd lykkelig
Uden Bram og Sqvalder,
Bevidstheden siger dig
Uden høje Alder,
Det jeg gjorde, gjorde jeg,
Til mine Borgres Bedste,
Og jeg dømte rettelig
Thi (!) den svage Næste.

Sådan som du er kun fåe
I hele Danmarks Rige.
Vi kunne ikke nevne To,
Hvorom må det kan sige:
På eet Sted, så mange år
Som Du, har været Dommer;
Og der vil hengå flere år
At Magen dertil kommer.

Hurra' gamle Aagård da,
Vi for dig udbringe:
Med et glad Falderalala,
Til din Lov vi synge:
Hil dig være, og igen
Hurra for dig svæve
Gennem Luften: vores Ven,
Jacob Aagård leve!

Ved festen blev det aftalt, at man ville sammenskyde en sum, som skulle udgøre et legat, der skulle bære Aagårds navn og være varigt minde om ham, og som hvert år skulle uddeles til en trængende borger eller borgers enke i Grenå. Der indsamledes 400 rdl., en efter den tids forhold meget hetydelig sum.

Aagård, der i begyndelsen af sin embedstid var bleven kanceliråd, udnævntes i 1829 til justitsråd.

Få måneder efter jubilæet døde den gamle byfoged; det var d. 15. juni 1852. Som før nævnt var han ugift og i sit testamente havde han bestemt, at af hans efterladte formue skulle omtrent halvdelen (godt 1000 rdl) tilfalde Grenå købstad til avendelse til istandsættelse af byens gader.

Som man ser, en betænksom borger til det sidste.

Nævnes kan det også, at Aagård var en af de virksomme for at få det første anlæg plantet. Det er det nuværende »gamle anlæg«, som er anlagt omkring 1842.

I et af hans første embedsår blev det bestemt, at et nyt rådhus skulle opføres i stedet for det gamle, der lå østligere på Torvet i flugt med Østergade, og som senere blev nedbrudt. Det bærer som bekendt årstallet 1805, men så vidt jeg kan skønne, er det først blevet fuldført et eller to år senere; men det er jo altså både planlagt, opført og taget i brug under Aagård.

Alt i alt er det derfor intet under, at borgerskabet lod udføre et maleri af Jacob Aagård til ophængning på rådhuset, et maleri der den dag i dag har sin plads i retssalen, og hvorefter vedføjede billed er reproduceret.

Byfoged Aagårds arvinger, hvoraf altså kommune var hovedarvingen, stillede kort efter Aagårds død gården til auktion. Den solgtes i

1853 til proprietær Mønsted på Fævejle.

Som før omtalt havde birkedommer Bay købt hjørneejendommen ved Markstræde (nu »De gamles Hjem«). Den medfulgte ved de senere salg af gården. Det lille gamle hus er enten nedbrændt eller nedbrudt, snarest det første, thi i 1883 kaldes grunden for en »øde plads«. Aagård, som altså havde været interesseret i at få det gamle anlæg vest for byen planteth har næppe heller forsømt sin egen store grund, og jeg må derfor antage, at det er ham, som har anlagt den østlige del af haven ud mod nuværende Markstræde, således, at gården lå omgivet af en mægtig have med en lille allè til alle tre sider, en allè, af hvilken der endnu er en rest tilbage ud mod Markedsgade.

Den nye ejer var altså

P. Mørk Mønsted

Han var født 1. september 1797 og var en ældre broder til cand. pham. Niels Secher Mønsted, som var gift med en søster til Jacob Møller på Torvet, og som nu ejede Lyngsbækgård på Mols. Han var altså onkel til den senere så kendte margarinefabrikant Otto Mønsted, der var en søn fra Lyngsbækgård.

P. Mørk Mønsted ejede Fævejle, men havde nu i en forholdsvis ung alder trukket sig tilbage fra landlivet, forpagtet sin gård ud og levede så i en halv snes år her i Grenå som partikulier.

Som alle gårdene i byen havde denne nogle køers rettighed i Fælleskæret, men køerne vogtedes af byhyrden, og til gården hørte der nu ikke længere nævneværdigt landbrug. Dog havde Mønsted 1 hest og en lukket vogn, og når familien skulle ud til bal eller anden selskabelighed, hentedes 1 hest fra Fævejle, således at der blev et spænd til kareten.

P. Mørk Mønsted,
f. 1. september 1797 - d. 28. marts 1864.

Mønsted var gift med Bolette Christiane Dahl (f. 23. febr. 1807), en datter af apoteker A. C. Dahl (den ældre). Familien var altså nær beslægtet både med C. F. Dahls og med Jacob Møllers og deltog jævnligt i byens selvskabelighed.

P. Mørk Mønsted døde midt under krigen i aug. 1864, da Grenå havde indkvartering af tyskere, og da avisen kun udgik som et dagligt $\frac{1}{2}$ arks flyveblad. Ud over dødsannoncen indeholdes derfor intet om hans død.

llans arvinger overtog gården og beholdt den i en halv snes år, men solgte den i 1873 til Læge Otto Selchau, en svigersøn af gamle kancelliråd Lütken. Selchau var kun ejer et års tid. I december 1873 afhændede han gården til skibsbygger V. Krogh, som beboede den i nogle år, men allerede solgte den i 1877, da han købte bryggeriet. Da Kroghs saga her i byen jo så ubetinget er knyttet til bryggeriet, vil det være naturligt, at en omtale af ham henlægges til dette. Kun må det nævnes, at her i den gamle gård fødtes hans ældste søn, vort berømteste bysbarn, nobelpristageren professor August Krogh (f. 15. novbr. 1874).

Brygger V. Krogh solgte, som allerede nævnt, gården i 1877. Køberen var C. Krabbe, som året før var bleven udnævnt til by- og herredsfoged og borgmester i Grenå efter Nyborgs afgang. Gården blev således nu igen en overgang borgmesterbolig.

Krabbe er jo en så kendt skikkelse i Danmarks politiske historie, at jeg her kun i ganske korte træk skal opridse hans levnedsløb på grundlag af de trykte biografier.

Christopher Krabbe

blev født 20. juli 1833 på Holgershåb på Falster som søn af godsejer F. A. M. Krabbe. Efter at være bleven cand. jur. i 1859 var han en tid

Den gamle Borgmestergård før gaden til Vestbanen blev ført igennem.

journalist og angreb som sådan vittigt og skarpt det herskende nationalliberale styre i Danmark. Han blev senere overretsprokurator i København, i 1871 birkedommer på Fejø og derpå i 1876 herredsfoged og borgmester i Grenå. Her forblev Krabbe til 1883, da han udnævntes til et lignende embede i Skive, hvorfra han så endelig blev herredsfoged i Lysgård Herred. Herfra søgte han sin afsked i 1909.

Krabbe var en tid ejer af hovedgården Hald ved Viborg, som forresten blev i hans families besiddelse indtil for en halv snes år siden, men kendt over det ganske land blev han ved sin politiske virksomhed. Fra 1861 til 81 var Krabbe medlem af Folketinget og et af dets betydeligste medlemmer, ja i 13 år dets formand, altså bl.a. i hele Grenå perioden. Efter derpå i en halv snes år at have været uden for aktiv politik søgte og fik han i 1895 atter valg til Folketinget, blev senere forsvarsminister i det første radikale Venstreministerium og udnævntes ved sin afgang som minister til kammerherre, hvad der vakte partiets misbilligelse og medførte hans mandat nedlæggelse. Han døde 22. maj 1913.

Krabbe ægtede i 1861 Dorothea Boesen, hun døde 1918.

Krabbe skildres almindelig som en selvstændig og stejl natur med

Christopher Krabbe,
f. 26. juli 1833 - d. 22. maj 1913.

Knud A. L. Brendstrup,
f. 24. august 1840 - d. 1. april 1916.

stor ydre sikkerhed og ro forenet med myndighed og betydelig retfærdighedssans. Han var noget ordknap og ikke særlig forhandlingssmildig, men af en uplettet, hæderlig karakter og overbevisning. Han var ens i sin måde at optræde på, enten det så var store eller små, som søgte ham.

I de år, da han havde embedet i Grenå, gik de politiske bølger jo meget højt, og det var ikke noget dagligdags syn at træffe en embedsmand, der tilhørte Venstre. Her i byen virkede Krabbe som en komplet modsætning til forgængeren, justitsråd Nyborg, der var en stram bureaukrat.

Naturligvis lagde formandsvirksomheden i rigsdagen beslag på den størsle del af Krabbes tid. Under hans lange fraværelser besørgedes embedet af hans konstituerede fuldmægtig Sirsted, der stod i et udmærket forhold til herredets og byens befolkning.

Da Krabbe hen imod slutningen af sin første aktive politiske periode i 1883 forlod Grenå, solgte han ejendommen og tilhørende store have til realskolebestyrer I. Bertelsen, som nogle år før havde overtaget den private realskole i Grenå for egen regning og ledede den med stor dygtighed og udpræget forretningstalent, således at de gamle lokaler i Mogensgade blev for små, og der skulle udvides. I havens østre del opførte Bertelsen straks en stor smuk ny skole, hvis bygning nu i hovedsagen er »De gamles Hjem«. I denne drev han realskole i en snes år, indtil han flyttede fra byen.

Gården og den vestlige del af haven udlejede Bertelsen til den nye herredsfoged og borgmester Knud Arent Larsen Brendstrup, der blev boende der i hele sin embedstid. Som følge deraf blev ejendommen endnu en årrække borgmestergård.

»Grenå Folketidende«s ejendom i sin
nuværende skikkelse.

Brendstrup var født 21. august 1840, cand. jur. med 1ste karakter 1864. Efter en tid at have været amtsfuldmægtig i Hjørring blev han i 1877 herredsfoged i Hvetbo Herred og udnævntes derpå i 1883 til by- og herredsfoged samt borgmester i Grenå.

Bendstrup var en elskværdig og omgængelig mand og en dygtig embedsmand, der havde orden i sine sager. Som borgmester, skifteforvalter o.s.v. var han særdeles velskikket, som politimester derimod sikkert noget for lempelig, således at han så i gennem fingre med alt for meget og ikke satte tilstrækkelig kraft ind på forbrydelsers opklaring. Han administrerede derfor også den del af sit embede med forbavsende små udgifter, så det endog vakte forbavselse på højere steder.

I hans embedstid indtraf i omegnen en mængde uopklarede brande. Mand og mand imellem hed det (dog vel nok med en del overdrivelse), at det faktisk var sådan, at mange af egnens landmænd, der sad dårligt ved gårdene, sved dem af for at kunne have assurance.

At man også i ministeriet havde øje for, at der blev taget for lemfældigt på de sager, beviser beskikkelsen af højesteretsassessor G. A. Jensen som kommissionsdommer til opklaring af disse brande, der jo i høj grad gik ud over assuranceselskaberne.

Borgmester Brendstrup deltog ikke meget i byens offentlige anliggender, gik helst uden om alt, hvad der ikke ubetinget kom ind under hans embede.

I begyndelsen af året 1895 forlod Brendstrup Grenå, idet han 4. april nævnte år var bleven udnævnt til herredsfoged i Vinding Herred. Her forblev han indtil han søgte sin afsked, og flyttede derpå til Frederiksberg, hvor han døde 1. april 1916.

Med Brendstrups afrejse er Borgmestergårdens saga som sådan ude. Borgmester- og herredskontoret flyttedes under hans efterfølger C. E. Rothe op i Lillegade nr. 24, hvor Landmandshotellet og kort derpå ud på Østergade i den nuværende embedsbolig for dommeren, der blev opført 1898.

I 1891 havde realskolebestyrer Bertelsen solgt gården til en fhv. direktør A. Jensen fra København efter i forvejen at have frasolgt en strimmel af havens vestlige del til naboen, smed A. Christensen. Det har været omtrent det stykke, hvor nu gaden til Vestbanen går.

Da nu borgmester Brendstrup i 1895 rejste herfra, solgte Jensen gården med have, der allerede tidligere var bleven udskilt som særligt matrikel til redaktør J. Skjødsholm.

At komme ind på, at Skjødsholm før og bogtrykkeri Lillegade nr. 33, fra et lille blad, der havde oparbejdet »Grenå Folketidende« til at blive oplandets mest udbredte avis, der vel allerede dengang også i selve byen gjorde »Grenå Avis« rangen stridig, er det sikkert overflødigt at komme ind på her. Der er jo kun gået få år siden bladets 50 års jubilæum, ved hvilken lejlighed dets historie opridsedes. Og de fleste begivender ligger jo desuden så nær ind på nutiden, at det må være nok - for kronologiens skyld - at nævne dem i al korthed.

I 1908 solgte Skjødsholm blad og bygning til Chr. G. Odense og slog

sig ind på bankvirksomhed. Odense solgte året efter til L. P. Nielsen og N. Forthoft, af hvilke kun sidstnævnte boede her og tog del i bladets redaktion og forresten i 1915 blev eneejer.

I 1923 efter Forthofts bortrejse fra Grenå blev så endelig bladet med ejendom solgt til et aktieselskab, hvorved egnens Venstre befolkning fik indflydebe på bladets drift. Redaktionen blev overdraget Gustav S. Andersen, der siden 1915 havde været bladets medredaktør.

Om selve bygningens ydre er at bemærke, at indgangen oprindelig var i gavlen. Man gik gennem en stakitlåde, som førte ind til en vidunderlig lindeallé, som strakte sig hele vejen rundt. Vist nok i Krabbes tid flyttedes indgangen ud til Lillegade, hvor den nu er.

I tidligere tid lå gaden uden for ejendommen meget højere end nu. Vist nok som følge af den gaderegulering og brolægning, som foranstaltedes for Aagårds testamentariske gave til byen, og for at skaffe tilstrækkeligt fald for rendestenene, måtte gaden sænkes, og under bygningens oprindelige kampestenssokkel murede så den nuærende cementsokkel, der ikke just har pyntet på den.

I Mønstedts tid lå ejendommen endnu som en virkelig gård. En bagbygning (til avlsbrug) af samme størrelse som forhuset lå omtrent midt imellem Lillegade og Markedsgade og parallelt med disse. Her var stald, lade, vognport o.s.v. og desuden gennemkørselsport til den bagved liggende toft, igennem hvilken al kørsel til gården foregik. Bag haven, ud til vejen, lå et mægtigt stendige. 1 alen i højden, inden for hvilket lindealleen gik. Grunden, hvorpå stendiget lå, blev senere lagt til vejen, da diget sløjfedes. Mod Gyden og ud mod Lillegade var haven derimod indhegnet af et stakit.

Så kom tiden, da Grenå fik den Vestbanegård, hvorom der stod så megen strid, og det blev ønskeligt at føre vejen fra den direkte ned til

Lillegade. Da måtte den vestlige del af lindealleen lade livet for sammen med et tilsvarende stykke af smed Christensens have at afgive grund til den nye gade.

Sidebygningen trådte derved frem fra sin tornerose tilværelse bag de gamle træer og kom til at ligge åben ud mod den nye gade, og den gamle gård forvandlede sig til en hjørneejendom.

I længst henfarne Dage,
Da endnu tækt med Strå
Og rammet ind af Haver
Det halve Grenå lå,

I Havens brede Gange
Har Mønsleds Ungdom trådt,
Dengang den endnu lå, ret
Som Park omkring et Slot.

Da byggedes fra Grunden
Af Egebindingsværk
Med røden Tegl på Taget
Den Gård så skøn og stærk.

Og varm af Stridens Hede,
Hvor Huggene faldt tæt,
Har Krabbes Ildhu flammet
På denne stille Plet.

Bygherren, som indflytted',
Var Birkedommer Bay,
Og siden efter fulgte
Som Ejer Kaptain Krey.

Borgmestergård med Ære
Du var så mange År,
Dog, uberørt af Tiden
Dit Bindingsværk end står.

I bjælkeloftet Stue.
Blandt Venner vel tilpas,
Har gamle Jacob Aagård
Her stukket ud sit Glas.

Gid disse Mure gamle,
Din Have ligeså
Endnu for mange Slægter
Til Pryd i Gaden stå!

Grenå, December 1927.
Carl Svenstrup.

På given foranledning undlader jeg ikke at gøre opmærksom på, at disse småstykker, som tid efter anden har været til salg som særtryk, selvfølgelig ikke står i nogen som helst forbindelse med udgivelsen af den bog om Grenå Bys Historie, som jeg håber ad åre at få færdig, ud over, at de er for sludier til enkelte partier af denne.

C. S.

Carl Svenstrup født 23. januar 1881 i Grenaa, død 17. februar 1964 i Grenaa, var bibliotekar, som blev modtager af Dannebrogordenen i 1947. Han er bedst kendt for sit mangeårige arbejde med Grenaa by-historie.

Svenstrup blev født ind i en skomager familie i Østergade i Grenaa. Han gik ud af Grenaa private Realskole som 14-årig for at komme i lære som skomager. Efter læreårene drog han på valsen bl.a. i Tyskland, men vendte hjem for at læse til lærer. I 1906 blev han færdig som lærer fra Blaagaards Semnarium og vendte tilbage til Grenaa som lærer ved sin gamle realskole.

I forbindelse med 1. verdenskrig blev den daværende bibliotekar ved Grenaa Bibliotek indkaldt og Carl Svenstrup overtog arbejdet som bibliotekar. I 1947 blev han Ridder af Dannebrog og stoppede som lærer for udelukkende at hellige sig biblioteket og »Grenaa Bys Historie«, som han var påbegyndt udgivelsen af i 1933. Byhistorien har fyldt meget i Svenstrups liv, den udkom i perioden 1933-1957 og et komplet sæt indeholder 2.793 sider. Efter næsten 25 års arbejde var »Grenaa Bys Historie« færdig.

Grenaa Købstad bekostede i 1951 et maleri af Svenstrup, der er ophængt på rådhuset i Grenaa. I november 1954 fratrådte han som bibliotekar og i 1958 blev han æresborger i Grenaa. Svenstrup var gift to gange og overlevede begge hustruer, fik to drenge, var aktiv vinterbader og ivrig amatørfotograf. Han døde den 17. februar 1964 på De gamles Hjem, Lillegade 48 i Grenaa.